

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 5 mars 1915 kl. 2,30 e. m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, i anledning av herr Bengtssons i Kullen motion, nr 93, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt för vissa innehavare av kommunala uppdrag att vid skriftväxling i tjänsteärenden med statens verk och myndigheter använda tjänstefrimärken och tjänstebrevkort.

Närvarande: herrar von Sneidern, Winberg, Holm, Widlund, Johansson i Brånalt, Modig, Johansson i Trollhättan*), Svensson i Kompersmåla, Skareen och Ohlsson i Säljeröd.*)

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en av herr *Bengtsson* i Kullen inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 93, som för förberedande behandling överlämnats till kammarens tredje tillfälliga utskott, har motionären hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att Kungl. Maj:t ville medgiva kommunalstämmas och kommunalnämnds samt municipalstämmas och municipalnämnds ordförande ävensom fattigvårdsstyrelses och hälsovårdsnämnds ordförande rätt att vid skriftväxling i tjänsteärenden med statens verk och myndigheter begagna tjänstefrimärken och tjänstebrevkort.

Till stöd för berörda hemställan har motionären anfört följande:

Motionen.

»I kungl. förordningen angående ändrade bestämmelser rörande utgörandet av postavgifter för försändelser i tjänsteärenden den 15 juni 1900 stadgas, att tjänstefrimärken och tjänstebrevkort ej må användas för andra försändelser än sådana, som i tjänsteärenden avfärdas från någon av de myndigheter, ämbets- och tjänstemän samt allmänna inrätt-

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 13 saml. 3 avd. 1 häft. (Nr 1.)

ningar, som i en förordningen bilagd förteckning finnas upptagna eller åt vilka Konungen frandeles finner skäligt medgiva rätt att vid skriftväxling i tjänsteärenden begagna dylika frimärken och brevkort. Utestängda från denna rätt äro emellertid alljämt kommunernas förtroendemän, även då det är fråga om postförsändelser å tjänstens vägnar, som äro ställda till statens myndigheter och verk och vilkas innehåll är avsett att förnämligast eller uteslutande tjäna statsändamål. Visserligen hava inom riksdagen upprepade gånger försök gjorts att få kommunalstämmas och kommunalnämnds ordförande ävensom övriga kommunala förtroendemän tillerkända rätten att i större eller mindre utsträckning begagna tjänstefrimärken och tjänstebrevkort för sin skriftväxling å tjänstens vägnar, men utan att leda till åsyftat resultat. Motioner i detta ämne, väckta inom andra kammaren vid 1884, 1890 och 1895 års riksdagar, hava blivit avslagna på av vederbörande utskott förebragta skäl — olika vid de olika tillfällena.

Emellertid hava förhållandena på senare tider så ändrats, att dessa skäl i det väsentligaste förlorat sin betydelse. Framför allt har kravet på att kommunalstämmans och kommunalnämndens ordförande ävensom en del andra kommunala förtroendemän få rätt att i vissa fall använda tjänstefrimärken och tjänstebrevkort med de ändrade förhållandena blivit allt starkare. Antalet postförsändelser till statens verk, innehållande infordrade statistiska och andra uppgifter o. d., har ständigt och hastigt ökats, så att kommunernas utgifter till postporto för sådant ändamål blivit rätt avsevärda. I dessa fall gäller det ju tillgodoseendet av *statsändamål*, vartill kommer att vederbörande kommunala förtroendemän i åtskilliga fall äro förpliktade att insända dylika uppgifter. Det synes därför fullt berättigat, att staten härvid åtminstone bereder den lättnad, som rätten till tjänstefrimärken och tjänstebrevkort innebär. Men även i en del andra fall, då de kommunala organen hava att hänvända sig till statsmyndigheter, synes det vara lämpligt och riktigt, att sådan rätt medgives. Något missbruk av denna rätt torde ej vara att befara, då sådant själfallet skulle vara underkastat samma straff och påföljder, som missbruk av redan nu medgiven tjänstebrevsrätt.»

Historik.

I proposition till 1873 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att den skyldighet till ombesörjande av allmänna kungörelsers, tjänstebrevs o. s. v. fortskaffande, som då under benämning av *kronobrevbäring* ålåg krono-, skatte- och allmänna frälsehemman, måtte med utgången av innevarande

år upphöra och bestyret med den s. k. ordinarie kronobrevbäringen i stället övertagas av postverket, emot det att, till beredande av tillgång för bestridande av härmed förenade kostnader, ett förslagsanslag bleve å sjunde huvudtiteln anvisat för att, efter upphävande av *fribrevsrätten*, enligt de närmare föreskrifter Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, användas till betalande av belöpande vanliga postavgifter ej mindre för kronobreven än även för alla andra till postbefordran avlämnade tjänstebrev och övriga sådana försändelser, som på grund av sin likhet med tjänstebreven ditills varit portofria.

Sedan riksdagen med bifall härtill under sjunde huvudtiteln uppfört ett förslagsanslag å 250,000 riksdaler till bestridande av postavgifter för tjänstebrev och dylika försändelser, utfärdades av Kungl. Maj:t den 5 december 1873 förordning angående upphörande av *fribrevsrätten* och utgörande av postavgifter för sådana försändelser i tjänsteärenden, som av vissa myndigheter samt ämbets- och tjänstemän till postbefordran avlämnas.

Denna kungl. förordning ersattes år 1900 med ännu gällande förordning av den 15 juni nämnda år angående ändrade bestämmelser rörande utgörandet av postavgifter för försändelser i tjänsteärenden.

I denna förordning finnes upptaget förteckning å de myndigheter, ämbets- och tjänstemän samt allmänna inrättningar, vilka berättigats att för postförsändelser i tjänsteärenden begagna tjänstefrimärken och tjänstebrevkort. Angivet är vilka myndigheter — i regel affärsdrivande verk och institutioner med egna inkomster —, som skola direkt till generalpoststyrelsen inbetala ersättning för sina tjänsteförsändelser och de myndigheter, för vilka statskontoret till generalpoststyrelsen från det ovanberörda, numera å sjätte huvudtiteln upptagna förslagsanslaget utbetalar denna ersättning.

Genom tid efter annan meddelade beslut har Kungl. Maj:t sedermera meddelat tjänstebrevsrätt åt nyinrättade statsinstitutioner ävensom inrättningar och institutioner av mer allmänt intresse, tillfälliga eller förblivande. Dels härigenom, dels genom den naturliga ökningen av göromålen hos de tjänstebrevsberättigade myndigheterna och institutionerna har antalet av tjänsteförsändelser och kostnaden för desamma under årens lopp högst betydligt ökats.

Genom 1907 års poststadga tillkom därtill en ny form för tjänsteförsändelser, nämligen försändelser, vilka postbefordras ofrankerade och således utan åsättande av tjänstefrimärken, men för vilka postbefordringsavgiften utan särskild lösenavgift för ofrankerad försändelse debiteras

den emottagande tjänstebrevsberättigade myndigheten eller institutionen. Dylika försändelser utgöras dels av försändelser till vissa statsinstitutioner, exempelvis till kungl. biblioteket från boktryckare, då innehållet utgöres av stadgade exemplar tryckalster, dels försändelser från vissa underordnade tjänstemän och andra i tjänsten till vissa deras överordnade såsom från fjärdingsman till kronofogde, länsman eller annan person med tjänstebrevsrätt samt från vaccinator till provinsialläkare eller vaccindepå, dels ock försändelser med vissa uppgifter från värnpliktig till rullföringsområdesbefälhavare m. fl. myndigheter. Genom beslut av Kungl. Maj:t år 1913 har avsändande av ofrankerade brev eller brevkort medgivits till socialstyrelsen eller något dess tjänstebrevsberättigade organ i orterna eller till offentlig arbetsförmedlingsanstalt, där innehållet utgör svar på utsänt frågoformulär rörande förhållandena inom socialstyrelsens verksamhetsområde. Detta medgivande har även kommit de kommunala förtroendemännen till godo vid besvarande av dem från socialstyrelsen tillsända frågoformulär.

Utskottet har med tillfredsställelse erfarit, att intresse förefinnes hos andra statsinstitutioner, som inhämta uppgifter från de kommunala förtroendemännen, för förvärv av sådan rätt som den socialstyrelsen beviljade. Genom en dylik anordning skulle det missförhållande, som motionären anser ligga däri att infordrade statistiska uppgifter frankeras på kommunernas bekostnad, i avsevärd grad kunna försvinna.

Angående *totalkostnaderna* för samtliga tjänsteförsändelser åren 1904—1914 hänvisas till härvid fogad tablå (se bil. A).

Beträffande storleken 1914 av såväl statskontorets andel i dessa kostnader som de bithörande kostnader, vilka skola gäldas av vederbörande verk och andra innehavare av tjänstebrevsrätt hänvisas till jämväl vidfogad tablå (se bil. B).

Enligt uppgift i statsverkspropositionen till 1914 års senare riksdag utbetalades av statskontoret såsom ersättning för postavgifter för tjänsteförsändelser år 1908 717,943 kr., år 1909 782,938 kr., år 1910 679,021 kr., år 1911 904,081 kr. och år 1912 958,687 kr., och höjdes på grund härav det för täckande av postavgifter för tjänsteförsändelser å sjätte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget från 860,000 kr. till 1,000,000 kr. Utgifterna för detta ändamål uppgingo emellertid enligt rikshuvudboken år 1913 till 1,016,840 kr. 40 öre, vadan kassafonden måste anlitas till täckande av en sålunda uppkommen brist å förslagsanslaget till belopp av 156,848 kr. 40 öre. Som synes av bil. B blir bristen i

1914 års stat ännu större och då ingen höjning i förslagsanslaget i år ifrågasättes, har man antagligen att såväl i år som nästa år räkna med att förslagsanslaget betydligt överskrides.

Av nu anförda siffror framgår, att statsverkets utgifter för tjänstebrev äro avsevärda och stadda i starkt stigande. Denna stegring har ägt rum, ehuru Kungl. Maj:t uppenbarligen vid medgivande av nya rättigheter sökt verka återhållande på en framträdande stegrad böjelse att försöka förvärva sig ifrågavarande rättighet. Man har tydligen sökt upprätthålla den principen, att den sökande institutionen skall uppfylla ett statligt eller allmänt ändamål till skillnad från kommunala eller privata. Skillnaden mellan statliga och kommunala ändamål är naturligen synnerligen vanskelig att fastställa, och man har icke heller försökt sig på någon annan uppdelning än den som grundar sig på, huruvida de olika ändamålen faktiskt för närvarande tillgodoses genom statens eller kommunens försorg.

Utskottet.

Belysande för Kungl. Maj:ts obenägenhet att utsträcka tjänstebrevsrätt till kommunala institutioner är ett av Kungl. Maj:t år 1914 fattat beslut. Enär pastor är självskriven ordförande i kyrkorådet, äger han i avseende å den honom i denna egenskap åliggande skriftväxling i skolväsendets angelägenheter begagna sig av den honom såsom pastor tillkommande tjänstebrevsrätten. Pastors tjänstebrevsrätt har således kommit att tillgodose ett kommunalt ändamål. Då pastor däremot icke är självskriven ordförande i de i vissa städer förekommande folkskolestyrelserna, ha dessa i detta avseende kommit i en ogynnsam ställning. En på grund härav gjord underdånig framställning om tjänstebrevsrätt för folkskolestyrelse blev likväl, sedan såväl statskontoret som generalpoststyrelsen avstyrkt densamma, av Kungl. Maj:t nyssnämnda år avslagen. Anmärkas må emellertid, att pastors självskrivnenhet som skolrådsordförande för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på grund av riksdagens skrivelse i detta ämne, och att ett upphörande av denna självskrivnenhet skulle medföra en förlust av tjänstebrevsrätten för skolrådsordförandena.

Denna de kommunala myndigheternas principiella uteslutande från tjänstebrevsrätt har, som även motionären omnämner, givit anledning till föregående framställningar inom riksdagen.

Så väckte herr Persson i Stallerhult år 1884 motion om tjänstebrevsrättens utsträckande till kommunalstämmas och kommunalnämnds

ordförande i och för deras tjänst och således icke såsom i förevarande motion endast vid skriftväxling med statens verk och myndigheter.

I en av herr Jönsson i Gullåkra år 1890 väckt motion avsågs åter tjänstebrevsrätt för kommuners, både lands- och stadskommuners, samtliga funktionärer och förtroendemän för den skriftväxling, de i kommunernas ärenden föra med statens myndigheter, dess verk etc.

Slutligen hemställdes i en av herr A. P. Gustafsson år 1895 väckt motion om anhållan hos Kungl. Maj:t om tjänstebrevsrätt för samtliga kommunala institutioner i såväl stad som på landet. Sistnämnda motion innebar således ingen som helst inskränkning i fråga om tjänstebrevsrättens medgivande för kommunalt ändamål.

Den nu föreliggande motionen åter inskränker sig, som förut nämnts, till tjänstebrevsrätt vid skrivelser till statens verk och myndigheter och motionären motiverar sin framställning särskilt därmed att »antalet postförsändelser till statens verk, innehållande infordrade statistiska och andra uppgifter o. d. har ständigt och hastigt ökats, så att kommunernas utgifter till postporto för sådant ändamål blivit rätt avsevärda.»

För att skaffa sig en uppfattning om omfattningen av denna korrespondens, har utskottet inhämtat upplysningar från en del ämbetsverk rörande deras skriftväxling med de kommunala förtroendemännen. Statistiska centralbyrån meddelar, att den en gång om året införskaffar en statistisk redogörelse från fattigvårdsstyrelsens ordförande och likaledes en gång om året från kommunalstämmans ordförande. Dessa uppgifter införskaffas genom Konungens befallningshavandes och länsmännens försorg. Eventuella nödiga rättelser införskaffas genom direkt korrespondens. För dylikt ändamål emottagna brev uppgå till cirka 1,000 om året från rikets samtliga kommuner.

Socialstyrelsen inhämtar en årlig uppgift rörande lantarbetarnas löneförhållanden från kommunalstämmans ordförande samt oregelbundet uppgifter för pågående levnadskostnadsundersökningar.

Medicinalstyrelsen har en obetydlig direkt korrespondens med hälsovårdsnämndernas ordförande. Dessa åligger därjämte att insända årsberättelse till förste provinsialläkaren.

Ytterligare förekommer korrespondens för mera statligt ändamål genom eller från Konungens befallningshavande, men den totala kostnaden för porton för nu omhandlade kategori av försändelser torde för varje kommun icke uppgå till några nämnvärda belopp. Därvid är vidare att märka, dels att om korrespondensen sker genom läns-

mannen porto kan undvikas genom att överlämna försändelsen till fjärdingsman, dels att, som förut nämnts, försändelser till socialstyrelsen icke behöva frankeras och till sist att, som förut antytts, utsikter finnas, att denna rätt att avsända ofrankerade försändelser kommer att utsträckas.

Utskottet anser därför, att omfattningen av nu omhandlade slag av försändelser icke rimligtvis kan motivera tjänstebrevsrättens utsträckning på sätt som motionären föreslår, då juden eko nomiska fordel kommunen skulle vinna säkerligen är så obetydlig, att den icke kan anses motväga den omgång och de nackdelar, som tjänstebrevsrättens utsträckning till ett ytterligare stort antal funktionärer onekligen kan medföra.

Ett bifall till motionen skulle emellertid medföra tjänstebrevsrättens utsträckning även till brevväxling med verk och myndigheter i rent kommunala angelägenheter. Denna rättighet, i den utsträckning som föreslås, torde likväl i ekonomiskt avseende för den enskilda kommunen knappast kunna betyda så särdeles mycket. Härigenom skulle dock den hittills upprätthållna principen att tjänstebrevsrätt icke meddelas för kommunala ändamål brytas, och skulle denna avvikelse onekligen medföra konsekvenser, vilka böra beaktas, innan någon avvikelse sker. Motionären inbjuder själv till ett med säkerhet snart framkommande ytterligare krav, då hans motion icke omfattar tjänstebrevsrätt för de kommunala institutioner i städerna, vilka motsvara dem på landet, för vilka han hemställer om denna rättighet. Och sannolikt är väl, att när isen väl är bruten, krav snart nog komma att framställas, som ju redan i föregående motioner skett, på tjänstebrevsrätt för alla försändelser i kommunala tjänsteärenden.

Utskottet saknar anledning att nu yttra sig om lämpligheten av en dylik utvidgning av tjänstebrevsrätten, men anser att om hänsynen till önskvärdheten av det kommunala skattetryckets utjämning och det berättigade strävandet att överflytta en del av kommunernas utgifter på statsverket skulle ge anledning till övervägande om lämpligheten av tjänstebrevsrättens utvidgning till kommunala ändamål, så bör frågan i sin helhet upptagas till behandling och undersökning ske om de ekonomiska konsekvenser, som härav skulle följa såväl för kommunerna som för statsverket, ävensom av andra på det slutliga beslutet inverkan faktorer, innan några detaljförändringar vidtagas på sätt som motionären föreslagit.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att herr Bengtssons i Kullen förevarande motion,
nr 93, icke må föranleda till någon andra kammarens
åtgärd.

Stockholm den 5 mars 1915.

På utskottets vägnar:

AXEL VON SNEIDERN.

Bil. A.

Uppgift å i postanstalternas postmedelsräkningar upptagna postavgifter för tjänsteförsändelser under åren 1904–1914.

	Kronor	öre		Kronor	öre
År 1904.....	779,244	84	År 1910.....	1,016,244	43
» 1905.....	792,347	43	» 1911.....	1,096,713	73
» 1906.....	820,447	47	» 1912.....	1,176,564	13
» 1907.....	860,090	98	» 1913.....	1,214,848	22
» 1908.....	893,631	63	» 1914.....	1,406,421	53
» 1909.....	727,831	61*			

* Minskningen i jämförelse med föregående år är beroende på den omläggning av postverkets redovisningsväsende, som ägde rum fr. o. m. den 1 oktober 1909.

Stockholm, i kungl. generalpoststyrelsens II byrå, den 13 februari 1915.

Hjalmar Ahlin.

Bil. B.

Uppgift å influtna postavgifter för tjänsteförsändelser under år 1914.

	Kronor	öre
Kungl. Statskontoret.....	1,169,986	02
» Järnvägsstyrelsen.....	22,807	20
Sveriges Riksbank.....	69,172	95
Kungl. Telegrafverket.....	87,530	40
» Tullverket.....	21,209	99
» Vattenfallsstyrelsen m. underl. verk.....	11,619	—
» Bankinspektionen.....	110	78
» Försäkringsinspektionen.....	792	70
Granskningsmännen av biografbilder.....	5	90
Kungl. Lotsverket.....	7,270	85
» Mynt- och Justeringsverket.....	13,201	09
» Patent- och Registreringsverket.....	1,279	65
Redaktionen av »Sveriges Land och Folk».....	138	22
Riksgäldskontoret.....	1,281	28
Veterinärinrättningen i Skara.....	15	50
Summa	1,406,421	53

Stockholm, i kungl. generalpoststyrelsens II byrå, den 20 februari 1915.

Hjalmar Ahlin.